

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА, ПОЛУЧЕНА ОТ ПРЕДПРИЯТИЯТА, ПРЕДОСТАВЯЩИ ОБЩЕСТВЕНИ ЕЛЕКТРОННИ СЪОБЩИТЕЛНИ УСЛУГИ, ЗА РАЗКРИВАНЕТО И РАЗСЛЕДВАНЕТО НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

Тихомир Троянов¹

Резюме: В статията се разглеждат възможностите за използване на трафичните данни, предоставяни по реда на Закона за електронните съобщения на правоохранителните органи за целите на наказателното преследване. Посочват се примерни подходи за извършване на анализа на тези дан-

ни при различните следствени ситуации, както и възможностите за приобщаване на тази информация към доказателствения материал по съответното наказателно производство.

Ключови думи: разследване, трафични данни, анализ

В съвременното общество мобилните устройства за комуникация са широко разпространени и достъпни за всеки един човек. Използването им оставя електронни следи, които могат да се достъпят с помощта на предприятията, предоставящи обществени електронни съобщителни услуги. Данните се съхраняват чрез електронна им система, която записва всички дейности, извършени от мобилните устройства, за целите на определянето на дължимите суми за заплащане от потребителите. Тази информация, макар и събирана с търговска цел, може да има съществено значение при извършването на оперативно-издирвателни мероприятия (ОИМ) и следствени действия, като спомага да се установят времеви, териториални и лични характеристики на лица в рамките на наказателното производство.

В Закона за електронните съобщения (ЗЕС)² се урежда процедурата за получаване на данните, предоставяни от доставчиците на електронни услуги, на изрично посочени адресати – главните и областните дирекции на МВР, Държавната агенция „Национална сигурност“ (ДАНС), Държавната агенция „Разузнаване“, службите „Военно разузнаване“ и „Военна полиция“ към министъра на отбраната, дирекцията в КПКОНПИ/КПК, която извършва дейности за противодействие на корупцията. Данните се получават след разрешение от съответния районен съд, за да послужат при разкриването и разследването на тежки престъпления, за които Наказателният кодекс предвижда наказание над 5 години „лишава-

¹ Следовател в следствен отдел при Софийската градска прокуратура, ел. поща: t75@gbg.bg.

² Закон за електронните съобщения, обн. ДВ, бр. 41 от 22.05.2007 г., последно изм. ДВ, бр. 84 от 6.10.2023 г.

не от свобода“, за компютърни престъпления и за издирване на хора. При образувано наказателно производство във връзка с горепосочените престъпления, по реда на чл. 159а от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК)³, искане за предоставяне на информация от предприятия (наричани „оператори“), доставящи електронни съобщителни услуги, могат да отправят съдът в съдебното производство, както и от органите на досъдебното производство след предварително получено надлежно разрешение от първоинстанционния съд.

Преди да започнем разглеждането на конкретните следствени ситуации, за целите на настоящото изследване е необходимо да разгледаме най-общо оборудването и начина на действие на клетъчните мрежи. Най-общо можем да посочим, че територията, на която има възможност за осъществяване на мобилни комуникации, условно е разделена на сектори с покритие на сигнала от множество клетъчни базови станции. Всяка базова станция представлява приемно-предавател, свързващ мобилен комуникатор с безжичната преносна мрежа, която от своя страна е свързана с други клетъчни станции, за да се получи надеждна връзка при придвижване на мобилния апарат между зоните на покритие. Управлението на групите от базови станции се извършва от контролер на базови станции, който осигурява глобалната свързаност. При GSM мрежите идентификатор на ползвателя/абоната на услугата е SIM модул (SIM карта), който изпраща до най-близката клетка заявка, че абонатът желае достъп до системата. Мобилният комутационен център (МКЦ), който осигурява връзката, чрез специален регистър сравнява специфичната сигнатура в заявката от съответното устройство с тази база, съдържаща данните за абоната, и съответно го допуска или не до мрежата на доставчика. При постъпване на повикване МКЦ първо установява местоположението на мобилния апарат и след това пренасочва обажданията към съответната базова станция. При преместване на абоната в сектора на покритие на друга клетка информацията, изпращана към МКЦ, се обновява, за да се осъществи точно пренасочване на сигнала.

Базовите станции имат свой собствен географски определен адрес, което дава възможност да бъде установено с определена точност местоположението на абоната в момента на телефонната връзка, посоката на SMS съобщението или на достъпа до интернет. Получавайки сигнал от конкретно мобилно устройство, което се идентифицира от няколко близки базови станции, МКЦ на клетъчния оператор изчислява къде се намира абонатът в момента⁴: в града – с точност от няколко десетки до няколко стотин метра, а извън градовете – от няколко стотин метра до над километър точност.

Разгледахме начина на осъществяване на връзка между клетъчните мрежи на мобилния оператор и мобилното устройство чрез идентификатора, съдържащ се в SIM модула. При идентифицирането си в мрежата обаче, в заявката към доставчика на мобилни услуги се изпращат и данни за мобилното устройство. Те представляват уникален 15-цифров код, наречен IMEI (Международен идентификатор на мобилно оборудване), който е серийният номер на всяко GSM устройство. От първите 6 цифри може да се установят марката и моделът на устройството, от 7 и 8 държавата на сглобяване, а останалите – поредни номера на партидата на устройството, като последната цифра е контролна. Без да влизаме в конкретни подробности, ще посочим, че промяната на IMEI е възможна с подходящо софтуерно обо-

³ Наказателно-процесуален кодекс (НПК), обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 18 от 1.03.2024 г.

⁴ Антонов, И. (2015). Влияние информации, предоставленной операторами сотовой связи, на раскрытие и расследование различных категорий преступлений. *Общество и право* [онлайн], бр. 2(52), 186 [прегледан на 18.01.2024]. Достъпен на: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-informatsii-predostavlennoy-operatorami-sotovoy-svyazi-na-raskrytie-i-rassledovanie-razlichnyh-kategoriy-prestupleniy>.

рудване и специфични познания, но в конкретния случай това не е от съществено значение за разглеждания от нас въпрос.

От изложеното дотук можем да направим извода, че доставчиците на електронни услуги могат да предоставят голяма по обем информация, която да бъде използвана от правоохранителните органи. За да бъдат използвани получените данни за целите на разследването, следва да бъдат обработени за извличане на информация с доказателствена или оперативна стойност. Тази аналитична дейност може да бъде извършена от различни компетентни органи – органи на досъдебното производство и съда, оперативно-издирвателните органи или специалисти – вещи лица, в рамките на назначено експертно изследване.

За целите на настоящата статия ще разгледаме подходи на провеждане на анализа на получената информация от доставчиците на мобилни услуги, като типичните условия при разследването ще диференцираме в три основни следствени ситуации на основата на критерий, свързан с обема на данни в първоначалния етап на разследване.

При първата следствена ситуация на разследващите органи са известни абонатните номера и лицата, които ги използват. Задачите, които следва да се решават в нея, са свързани основно с географското местоположение (геолокацията) на обекта и информационните връзки с други лица.

При решаването на въпроса за геолокация на абоната (съответно сериен номер/ IMEI на мобилния телефон) за периода на извършваната проверка могат да се съберат данни за три основни групи обстоятелства от значение за разследването⁵, а именно:

- местоположението на лицето в конкретен времеви диапазон;
- присъствието на лицето на конкретно място;
- цялостното поведение на лицето (посещение на определени места, навици, интереси, обичайни маршрути и други).

При анализиране на информационните връзки на лицето се разглеждат две основни групи обстоятелства:

- честота на комуникацията с конкретни лица; вид, време на провеждане и продължителност на връзката;
- използването на конкретни мобилни устройства с абонатния номер, както и чрез установените мобилни устройства могат да се установят и други абонатни номера, ползвани от същото лице.

В първата следствена ситуация е налице най-голям обем от първоначални данни, като на разследващите органи са известни установъчните данни (три имена и ЕГН) на лицата, извършители на престъплението, и използваните от тях абонатни номера.

Подготвителните действия за извършване на анализа включват определяне на обема от данни, които да се изискат от доставчиците на мобилни услуги. Тази преценка се отнася до относимия период на справка и броя на мобилните номера, необходими за изясняване на обстоятелствата по делото. При определяне на относимия период, за който да се изискат данни за анализ, следва да се има предвид, че той може да бъде от няколко часа до шест месеца – законоустановения срок по чл. 251б от ЗЕС. На следващо място е необходимо определяне на броя мобилни (абонатни) номера за извършване на анализа, което зависи от броя на лицата, представляващи интерес, и мобилните устройства, използвани от тях.

⁵ Сходно посочване на данните в Дерюгин, Р. А. (2016). О некоторых вопросах тактики получения информации о соединениях между абонентами и (или) абонентскими устройствами. *Полицейская деятельность* [онлайн], бр. 4, 396 [прегледан на 12.01.2024]. Достъпен на: https://nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=37755.

Първият въпрос, който може да бъде решен с анализа на данните от операторите, предлагащи електронни услуги, е свързан с **установяването на местоположението на лицето в конкретно време.**

В зависимост от наличните данни по делото относно времето за извършване на престъплението и характера на извършеното престъпно деяние, анализаторът трябва да проследи комуникацията на абоната в определен кратък отрязък от време. Съществен елемент от анализа се явява определянето на периода, в който ще се изследват проведените повиквания, изпратени и получени съобщения, както и използването на пакети на данни за достъп до интернет. При престъпления, чието изпълнително деяние е осъществено за кратък срок (грабеж или нанасяне на телесна повреда), е достатъчно периодът на анализ да включва от няколко часа преди и след установеното време на извършване на престъплението, като за престъпленията с многоепизодна дейност или продължени престъпления този период ще е значително по-продължителен. Получените данни дават възможност да се установи броят на комуникационните връзки на абоната в периода, както и идентификаторите на базовите станции, от които са извършени, както и географските координати на базовите станции от съответния оператор, от които са осъществени връзки в мрежата. Данните е възможно да бъдат отразени освен в аналитичен вид с посочването на конкретно установените локации, така и графично върху карта на терена. В случай на прехвърляне на сигнала на абоната между базовите станции, може да се определи маршрутът му, посоката и скоростта на движение. От тези данни същевременно се направи извод както за географските локации, така и за метода на придвижване: пеша или с превозно средство. Възможно е с помощта на съвременните технологии да се създаде и аналитично-компютърен модел за анализирания период, който да отразява локациите, времето на връзките и придвижването на абоната между клетките.

На следващо място, данните могат да послужат да се определи **присъствието на лицето на конкретно място.** За целите на този анализ е целесъобразно да се анализира целият период, за който са получени трафичните данни. Това изследване е с цел установяването на връзката на лицето с определен географски район, честотата на посещенията и продължителността на пребиваванията. Тези данни се извличат от географските координати на базовите станции, които покриват конкретното място, предмет на изследването, като тази информацията се изисква от съответния оператор. С цел допълнителна прецизност, за установяване на реалната видимост на мобилните устройства от съответното място до базовите станции може да се извърши следствен експеримент в рамките на наказателното производство (или чрез ОИМ). Това действие се осъществява чрез мобилни приложения, инсталирани на мобилни устройства, идентични като марка и модел на използваните от извършителя на престъплението, които в графичен и аналитичен вид показват базовите станции. Подходящи за осъществяването на този експеримент могат да бъдат различни приложения, като за най-разпространените операционни системи – Android – Cell Towers locator, Net Monitor или CellMapper, а за IOS – Signal или OpenSignal. Проверката на предоставените данни се извършва чрез сортиране на базовите станции съобразно установените идентификатори и нанасянето на търсената локация в табличен вид, в хронологична последователност и отразяване в графичен вид върху карта на местността.

По отношение на информационните връзки на лицето се извършва анализ на **честота на комуникацията с конкретни лица: вид, време на провеждане и продължителност на връзката.** Анализаторът съставя в табличен вид комуникациите на абоната с конкретни лица, като се подреждат по брой на връзките и продължителността им. Проучват се информационни връзки между конкретни лица и изследвания обект съобразно честотата и

продължителността на провежданата комуникация. Самоличността на тези лица се установява чрез абонатните им номера или чрез други ОИМ с цел последващите им разпити за отнoшенията им с лицето, представляващо интерес, или други обстоятелствата по делото. С този анализ се търсят и темпорални зависимости между провежданите комуникации и извършваните престъпления, а именно отдалеченост на тези мобилни връзки от инкриминираното деяние, което се разследва. Възможно е тази комуникация да е свързана с извършеното престъпление или да сочи евентуални съучастници на извършителя. Определянето на конкретния вид на провежданата комуникация – чрез телефонен разговор, кратки съобщения или мобилни приложения за интернет комуникация – дава възможност да се планират и проведат съответни последващи действия по разследването. В случаите, когато извършителят провежда голям брой телефонни разговори, това е показател, че спрямо него е ефективно да се използва съответното специално разузнавателно средство (подслушване), а при използване на другите форми на комуникация (например мобилни платформи за чат комуникация) е по-удачно да се пристъпи към изземване на конкретните мобилни устройства за провеждане на експертно изследване.

В случаите, когато лицата, представляващи интерес, са две (или повече), тогава в допълнение към въпроса с личната им геолокация следва да се установят и потенциални места за срещи между тях. Тези локации са от изключителна важност, като чрез тях могат да се установят данни за връзките между лицата или местата, на които могат да се намерят доказателства за извършеното или подготвяно престъпление. Ако лицата, представляващи интерес, използват услугите на един и същ доставчик на електронни услуги, анализът включва сравняване на получените данни за всеки един от тях, като се извеждат съвпаденията по два показателя – време и идентификатор на базова станция (локация)⁶. Установяването на съвпадение по тези два показателя дават възможност да се предполага, че и двете лица са били в един и същ период в зоната на обслужване на една или съседни базови станции и следователно е възможно те да са се срещали. Това е индикация за органите на досъдебното производство да извършат допълнителни действия за установяване на такива срещи чрез свидетели или технически средства (камери за видеонаблюдение – охранителни, контрол на трафика и др.). Следва да се подчертае обаче, че ако лицата използват услугите на различни доставчици на мобилни услуги, задачата значително се усложнява. В последния случай е необходимо да се получи информация за координатите на базовите станции на двата доставчика, като се съпоставят зоните за покритие на клетките и се изведат съответните съвпадащи геолокации. На следващо място трябва да се има предвид, че е възможно поради разположението на базовите станции от различните доставчици на различни места да се наложи сравняване по зоните им на покритие, като се изготви съответната карта (схема) на съвпадение. Този анализ е изключителност трудоемък, но събраните с него данни с насочващ характер могат да са в основата на събиране на доказателства за извършеното престъпление или за планирането на бъдещи действия по разследването.

При използване на информацията от доставчиците на мобилни услуги **чрез проверката могат да се установят всички мобилни устройства**, използвани с абонатния номер. Възможно е да се установи закономерност за промяна на мобилното устройство във времето на извършване на престъпление или за комуникация със съучастниците – например използване на мобилни данни за провеждане на интернет комуникация през устройство,

⁶ Себякин, А. Г. (2018). Анализ информации о соединениях между абонентами, использование его результатов в раскрытии и расследовании преступлений. *Полицейская и следственная деятельность* [онлайн], бр. 4, 32 [прегледан на 14.01.2024]. Достъпен на: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-informatsii-o-soedineniyah-mezhdu-abonentami-ispolzovanie-ego-rezultatov-v-raskrytii-i-rassledovanii-prestupleniy>.

различно от основното. В практиката това устройство се нарича „прав“ телефон и установяването му е от съществено значение за доказване на престъпната дейност. Впоследствие е възможно чрез IMEI на новоустановените мобилните устройства да се достигне до установяване на други абонатни номера, ползвани от извършителя, които са регистрирани на други лица. На новоустановените абонатни номера може да се извърши допълнителен анализ (комбиниран), който да доведе до нови изводи – установяване на нови геолокации и информационни връзки между лица. Съпоставката между анализите на всички абонатни номера, ползвани от извършителя, може да даде информация за престъпните му връзки и цялостното му поведение, което да доведе до установяване на нови източници на доказателства, изясняващи важни обстоятелства по делото.

При втората следствена ситуация на разследващите органи са известни абонатните номера, свързани с престъплението, но няма данни за лицата, които действително ги използват. Задачите, които се решават в тази следствена ситуация, съвпадат с предходната по отношение на геолокацията на обекта и информационните връзки с други лица, но и се извършват допълнителни анализи за установяване на конкретния им ползвател. Тази следствена ситуация е типична при извършени престъпления, свързани с изнудване на лица, или при дейности на членове на организирани престъпни групи. Съобразно разпоредбите на ЗЕС е предвидено предприятията, предоставящи електронни съобщителни услуги, да събират данни, необходими за идентифициране на потребител на техните услуги, включително и тези с предплатените пакети. Независимо от законовото изискване, в практиката се достига до ситуация, при която лицето, на което е регистрирана услугата, да не е неин реален ползвател (например: лице е в роднински връзки с ползвателя, изгубен документ за самоличност, на който е регистрирана услугата, лице, на което са регистрирани до 10 карти срещу заплащане, както и други причини). В този случай е необходимо да се разпита като свидетел лицето, на което е регистриран абонатният номер, като се установят всички относими обстоятелства. Разпитват се и служителите на доставчика, ако лицето, на което е регистриран абонатният номер, отрича да е подписвало договора за предоставяне на мобилни услуги. В част от случаите, когато се установи, че абонатният номер е регистриран за търговско дружество или институция, е необходимо от тях да се изиска информация за лицето, на което е предоставен телефонният номер. Идентифицираният служител, на търговско дружество или институция, следва да бъде разпитан за обстоятелствата, свързани с ползването на абонатния номер.

Много често обаче горепосочените действия не са достатъчни за установяването на реалния ползвател на мобилната услуга. С помощта на предоставените данни от доставчика се обобщават и извеждат обстоятелства за изследвания абонатен номер относно:

– **абонатите, с които са провеждани чести и редовни контакти.** Въз основа на тези данни се установяват свидетели, които могат да дадат данни за самоличността на ползвателя. Следва внимателно да се оценят проведените комуникационни връзки с оглед на обстоятелството, че е възможно установените контактни лица да са в роднински връзки с извършителя или негови съучастници при извършване на престъплението. Този извод може да се изведе както от приобщената информация от други източници по делото, така и от наличието на контакти със съответния абонат във времеви диапазон на извършване на престъплението;

– **цялостното поведение/навици на лицето, свързани с посещение на определени места.** Анализът на геолокациите на базовите клетки на доставчика дава възможност да се установят движенията на лицето, селектирано по честота на посещенията, и времеви диапазон на съответните връзки, преминали през съответната базова станция. В часовете и

дните за евентуална работна дейност трябва да се търсят възможни повтарящи се локации (изведени от координатите на базовите клетки, в които е провеждана комуникацията) за установяване на трудовата или професионална дейност на лицето. Възможно е локацията да се намира в зони, в които липсват голям брой офиси и предприятия, което да даде възможност за стесняване на кръга на лицата, подлежащи на проверка. На следващо място е нужно да се изследват типичните локации на базовите станции, на установени връзки в часовете, предполагащи, че са в диапазона, когато лицето е в дома си. Съобразно установените с предходното изследване честота и редовни връзки с абонатни номера следва да се селектират с местата, установени в предполагаемото време, в което изследваният обект е в дома си. Липсата на провеждана комуникация между изследвани абонати в този период и в тези локации може да означава, че лицата може да пребивават (живеят) на едно и също място. Изводите, направени от този анализ, ще дадат възможност на разследващите органи да установят кръга от лица, евентуално съпричастни към престъпното деяние, както и източниците на доказателства, които да бъдат събрани за изясняване на обстоятелства по делото.

При **третата следствена ситуация** разследващите органи нямат данни за самоличността на извършителите на престъплението, както и данни за абонатните номера, ползвани от тях. Задачите, които се решават в тази следствена ситуация, са свързани с установяване на кръга от лица, които са се намирали на местопроизшествието по време на извършване на престъплението. В тази следствена ситуация първоначалните данни се свеждат единствено до приблизителния час на извършване на престъплението и ограничената информация за механизма и продължителността на изпълнителното деяние. При тези условия разследващите са изправени пред задачата да идентифицират кръг от лица, които по някакъв начин могат да бъдат свързани с извършеното престъпление. Това се извършва, като се определят базовите станции, които осигуряват покритие на всички оператори в района на извършване на престъпление. В подготвителните действия на разследващите органи се включва посещение на местопроизшествието и евентуалните места, на които може да са пребивавали извършителите, като се определят базовите станции на всички оператори на електронни услуги в района. Пълнотата на събирането на първоначалната информация ще бъде осигурена чрез мислена симулация на действията на извършителите, създадена въз основа на оценка на наличните данни. Следствената ситуация се усложнява при многоепизодните престъпления или поредица от престъпления, когато такава оценка следва да бъде извършена за всички места, представляващи оперативен интерес. При изследването на всички относими към разследването райони и приблизителното време на извършване на отделните деяния (престъпления) трябва да се извърши сравнителен анализ на данните от съответните базови станции, за да се определи дали едни и същи абонати са се намирали на всяко място. Резултатът от направеното засичане на данните от различните клетки ще бъде списък на абонатите, които потенциално биха могли да бъдат свързани с извършеното престъпление. В зависимост от различни фактори (дали се касае за гъсто населен район, часови диапазон, наличие на голям поток от хора и др.) този списък може да бъде различен: от кратък от 10 – 15 абонати, до 300 – 500. За получаването на сравнително малък списък е необходимо проверяваният период да не надвишава 4 – 5 часа, като за среда на периода следва да се избере установеният момент на събитието, което се проверява.

Допълнително стесняване на кръга от лицата, подлежащи на последваща проверка, може да стане чрез използването на два други основни метода, а именно търсене на съвпадения в другите проверявани локации и изчистване на списъка от т.нар. „редовни“ абонати.

При първия метод следва да се селектират абонатите съобразно съвпадения между данните в съответните периоди на различните места на оперативен интерес, което ще доведе

до намаляване на съвпаденията и съответно на броя абонати в съставения списък. Недостатък на този подход е възможността на местата, представляващи интерес за конкретния период, лицата да не са провеждали комуникация, тоест да не са регистрирани в базата данни на мобилните оператори, което би довело до изключването им от проверочния списък на лицата, на които ще се извърши допълнителна проверка.

При втория метод е необходимо да се изискат от доставчиците на мобилни услуги данни за установените базови станции за аналогичен часови период през други дни, различни от деня на престъплението. Целесъобразно е да се изискат контролни данни за периоди, които не са много отдалечени, като например дни от съответната седмица, когато е извършено престъплението, както и периоди от предходната. Тези контролни дни трябва да бъдат съответни на изследваните, а именно да бъдат само работни (съответно неработни) дни, без проведени масови прояви и други инцидентни събития, като се цели максимално доближаване на контролните данни до тези в проверяваните периоди. Този подход е подходящ, когато има основание да се смята, че престъплението е извършено от лице, което не пребивава постоянно на конкретните локации. Броят на изследваните контролни периоди зависи от преценката на разследващия орган и съответно от времето и ресурсите, с които разполага за провеждането на анализа. Увеличаването на броя и продължителността на периодите ще повиши точността на анализа и ще намали до минимум лицата, които ще останат в списъка на проверка. При анализ на масива от данни, предоставен от оператора, критерий за избор ще бъде фактът, че абонатът няма редовни връзки в контролните периоди преди и след престъплението, както и фактът на наличие на комуникационна активност в деня на престъплението. По този начин „редовните абонати“ ще бъдат изключени от списъка на абонати, осъществили връзката само в деня на престъплението.

С допълнителна проверка на всички абонатни номера може да се направи извадка на такива, които са имали активност само в периода около извършване на престъплението и/или веднага след него са били изключени (нямат активност), което може да е индичия, че те са използвани от извършителите на престъплението. С тези действия се стеснява кръгът от абонати, представляващи интерес, което е предпоставка да се пристъпи към извършването на вече коментираните по-горе действия за установяването на техните локации и комуникационни връзки за целите на разследването.

В края на настоящото изложение трябва да обърнем внимание и на **начина на приобщаване на събраните данни от анализа** към образуваното наказателно производство, за да бъдат те ценени в съвкупността от всички събрани доказателства. Един от подходите за приобщаване на данните е назначаването на експерт, който да извърши гореописаните анализи, използвайки специални знания в областта на изграждане и експлоатация на мобилни радио-комуникационни мрежи, както и умения за работа с бази данни. В този случай разследващият орган има задължението точно да формулира въпросите, на които следва да отговори вещото лице в изготвеното заключение. Ефективността на разследването ще се повиши при тясното взаимодействие на разследващия орган и експерта в хода на провеждането на експертното изследване. То може да се изразява в извършване на съвместни действия по разследването – следствен експеримент, огледи на местопроизшествие, оглед на веществени доказателства или своевременно запознаване на експерта с резултатите от разследването, имащи отношение към назначената експертиза. Изготвянето от експерта на междинни доклади от своя страна дава възможност на разследващия орган да разшири или конкретизира въпросите по експертизата или да планира срочно провеждането на относими действия по разследването. Подходът чрез назначаване на експертиза е подходящ при изследвания, които изискват съпоставяне на голям обем от данни, използване на техниче-

ски средства и приложен софтуер, за които се изискват специални знания и умения. Експертното заключение по назначената техническа експертиза дава възможност изготвеният анализ на получените данни от операторите на електронни услуги да бъде приобщен към доказателствения материал по делото съобразно изискванията на НПК.

Друг подход за използване на изготвения анализ е включването му в актовете на органите на досъдебното производство и съда. В тях се изясняват обстоятелства, подлежащи на доказване (фактическата обстановка по делото), по наказателното производство чрез направените констатации от предоставените данни от операторите на електронни услуги.

В практиката е установено, че анализите в голяма част от случаите използват само методи за наблюдение и сравнение, което може да се извърши от разследващите или оперативните органи. Положителното в този подход е, че получените резултати могат в оперативен порядък да бъдат проверени чрез планиране и провеждане на действия по разследването и ОИМ, с което се ускорява процесът на провеждане на разследването и се минимализира опасността да бъдат изгубени източници на доказателства. В рамките на производството преди крайните актове на съответните органи резултатът от анализа може да бъде фиксиран в доклади или справки или да залегне в следствено-оперативните планове за разследване на престъплението.

В заключение смятам, че от анализа на данните, предоставени от доставчиците на електронни услуги, може да се правят изводи за информация, свързана с обстоятелствата на престъплението, изразяващи се в съставяне на списък с контакти на лицата, които могат да имат връзка с престъплението и неговия извършител, установяване на локации на извършеното престъпление, локации на срещи на лица, информационни връзки с членове на престъпни групи и периода на контактите между тях, времето на извършване на престъплението и др. Трябва да се има предвид, че в зависимост от конкретната разследваща ситуация, както и разследването престъпление, тактиката за получаване и анализ на информация за връзките между представляващите интерес лица е със специфична насоченост и посочените в изложението подходи могат да имат само информационен и насочващ характер.

Библиография

Антонов, И. (2015). Влияние информации, предоставленной операторами сотовой связи, на раскрытие и расследование различных категорий преступлений. *Общество и право* [онлайн], бр. 2(52), 185–189 [прегледан на 18.01.2024]. Достъпен на: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-informatsii-predostavlennoy-operatorami-sotovoy-svyazi-na-raskrytie-i-rassledovanie-razlichnyh-kategoriy-prestupleniy>.

Дерюгин, Р. А. (2016). О некоторых вопросах тактики получения информации о соединениях между абонентами и (или) абонентскими устройствами. *Полицейская деятельность* [онлайн], бр. 4, 393–397 [прегледан на 12.01.2024]. Достъпен на: https://nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=37755.

Задължителни указания по чл. 2 61а, ал. 3, т. 2 от Закона за електронните съобщения от КЗЛД.

Закон за електронните съобщения, обн. ДВ, бр. 41 от 22.05.2007 г., последно изм. ДВ, бр. 84 от 6.10.2023 г.

Наказателно-процесуален кодекс (НПК), обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 18 от 1.03.2024 г.

Себякин, А. Г. (2018). Анализ информации о соединениях между абонентами, использование его результатов в раскрытии и расследовании преступлений. *Полицейская и следственная деятельность* [онлайн], бр. 4, 29–38 [прегледан на 14.01.2024]. Достъпен на: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-informatsii-o-soedineniyah-mezhdu-abonentami-ispolzovanie-ego-rezultatov-v-raskrytii-i-rassledovanii-prestupleniy>.

USE OF INFORMATION OBTAINED BY COMPANIES PROVIDING PUBLIC ELECTRONIC COMMUNICATION SERVICES FOR THE DETECTION AND INVESTIGATION OF CRIMES

Tihomir Troyanov⁷

Abstract: The article examines the possibilities of using the traffic data provided under the Electronic Communications Act to law enforcement authorities for the purposes of criminal prosecution. Exemplary approaches to perform the analysis of this data in dif-

ferent investigative situations are indicated, as well as the possibilities of incorporating this information into the evidentiary material in the relevant criminal proceedings.

Keywords: investigation, traffic data, analysis

⁷ Investigator in the investigation department at the Sofia City Prosecutor's Office, e-mail: t75@gbg.bg.